

EIROPAS KOPIENU KOMISIJA

Briselē, 28.10.2005
COM(2005) 537 galīgā redakcija

**KOMISIJAS ZIŅOJUMS PADOMEI, EIROPAS PARLAMENTAM, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

SAPARD GADA ZIŅOJUMS – 2004. gads

{SEC(2005) 1375}

1. IEVADS

Sākot ar 2000. gadu, Eiropas Savienība pastiprināja pirmsiestāšanās atbalstu lauku attīstībai desmit Austrumu un Centrāleiropas kandidātvalstīm, izveidojot *Sapard*, īpašo pievienošanās programmu lauksaimniecības un lauku attīstībai. Sīka informācija par *Sapard* ieviešanas un vadības sistēmām ir pieejama *Sapard* 2000. gada ziņojumā.

Sapard sniegtais finanšu atbalsts ir paredzēts, lai palīdzētu *Sapard* valstīm veikt strukturālus uzlabojumus lauksaimniecībā un lauku vidē, gatavojoties pievienoties Eiropas Savienībai. Eiropas Savienība sniedza finanšu atbalstu, lai uzlabotu produkcijas pārstrādi, tirdzniecību un kvalitātes līmeni, nodrošinot ES prasības. *Sapard* atbalstu izmantoja arī valstu noteikto īpašo problēmu risināšanai.

2. *SAPARD* IEVIEŠANAS GALVENIE REZULTĀTI¹

Laikā no 2000. gada līdz 2004. gadam *Sapard* valstīm tika piešķirti kopumā 2 412,1 miljoni EUR lauku un lauksaimniecības nozaru pilnveidošanai, no kuriem 1 334,2 miljoni EUR tika piešķirti jaunajām dalībvalstīm un 1 077,9 miljoni EUR – Bulgārijai un Rumānijai. No 2000. gada līdz 2004. gadam *Sapard* valstīm tika faktiski izmaksāti 991 miljoni EUR, tostarp 380,4 miljoni EUR tika izmaksāti jaunajām dalībvalstīm un 193,1 miljoni EUR – Bulgārijai un Rumānijai.

2004. gada 1. maijā astoņas no desmit *Sapard* valstīm pievienojās Eiropas Savienībai. 2004. gadā jaunās dalībvalstis pārstāja slēgt jaunus līgumus saskaņā ar attiecīgajām *Sapard* programmām un pārgāja uz līgumu slēgšanu saskaņā ar pēciestāšanās programmām.

Sapard īstenošanas rezultātā jaunās dalībvalstis pēciestāšanās programmu vadīšanai varēja izmantot jau esošās *Sapard* struktūras. Turklāt dati par pēciestāšanās fondu piesaistīšanu *Sapard* tipa pasākumiem liecina, ka lielākajā daļā valstu līgumu slēgšana saskaņā ar šiem pasākumiem tiek nodrošināta augstākā līmenī, nekā saskaņā ar citiem pasākumiem, piemēram, Latvijā līgumi tika noslēgti par 100% un Igaunijā vidējais līmenis bija 63%.

2004. gada beigās *Sapard* aģentūras bija noslēgušas 37 000 projektus par Kopienas ieguldīto summu vairāk kā 2,2 miljardi EUR.

3. *SAPARD* MĒRĶU SASNIEGŠANAS NOVĒRTĒJUMS²

Tagad, kad līgumu slēgšana atbilstīgi *Sapard* fondiem jaunajās dalībvalstīs vairs nenotiek, ir vieglāk izvērtēt *Sapard* īstenošanas rezultātus. Vairāku iemeslu dēļ, kuru starpā var minēt rādītāju un investīciju dažādību, vērtējumu praktiski nevar veikt, pamatojoties uz *Sapard* programmās noteiktajiem rādītājiem. Tā vietā šajā ziņojumā galvenā uzmanība tiks pievērsta programmas īstenošanai salīdzinājumā ar *Sapard* mērķiem. Ziņojumā tiks analizēta zemnieku saimniecībām un pārtikas rūpniecībai domāto investīciju pasākumu īstenošana, kas jo īpaši ir ieguldījums *acquis* normatīvu sasniegšanai, kā arī divi pārējie investīciju pasākumi lauku infrastruktūrai un ekonomiskās darbības diversifikācijai, kas jo īpaši ir ieguldījums lauku

¹ Skatīt A pielikumu.

² B un C pielikumi ietver horizontālo pārskatu.

rajonu ekonomiskajā attīstībā un darba vietu radīšanā. Ar šiem četriem pasākumiem ir aptverti 86% *Sapard* piešķirto līdzekļu.

Attiecībā uz Bulgāriju un Rumāniju ziņojumā galvenokārt būs veltīta uzmanība sekmēm 2004. gadā.

3.1 Jaunās dalībvalstis

2004. gada beigās astoņas valstis spēja pilnībā noslēgt līgumus par piešķirtajiem ES fondiem, kā arī sagatavot virkni projektu ar tiesībām uz finansējumu saskaņā ar pēcpievienšanās programmām.

Pasākumā par investīcijām zemnieku saimniecībās *acquis* normatīvu pārņemšanai vissvarīgākā - dzīvnieku ražošanas un produktu daļa - ir sasniegusi 41% no kopējās summas, par kuru saskaņā ar šo pasākumu ir noslēgti līgumi astoņās valstīs. Tajā pat laikā investīciju daļa lauku kultūru nozarē ir 16%. Lai gan dažās valstīs lauku nozare ir relatīvi nozīmīga, investīciju koncentrēšanu šajā nozarē daļēji rada ekonomiskās grūtības dzīvnieku ražošanas un produktu nozarē.

Kas attiecas uz investīcijām pārtikas pārstrādē un tirdzniecībā, gaļas produktu un piena un piena produktu jomā, abas no *acquis* viedokļa svarīgākās nozares ir sasniegušas 51% un 22%. Turklāt uzraudzības dati liecina, ka, liekot lielāku uzsvaru uz *acquis* normatīvu pārņemšanu, noteiktās valstīs ir audzis investīciju līmenis pārstrādes pirmajā stadijā, jo īpaši kautuvēs. Piemēram, kautuvju projektu skaits Ungārijā ir gandrīz trīskāršojies.

Šo rezultātu iepriekšējs novērtējums liek domāt, ka investīcijas šiem diviem pasākumiem ir devušas lielu ieguldījumu *Sapard* mērķu sasniegšanai.

2004. gadā lauku infrastruktūras pasākums bija vissvarīgākais pasākums līgumu slēgšanas ziņā, kas atspoguļo būtisku vajadzību uzlabot infrastruktūru lauku rajonos, īpaši Polijā.

No investīcijām ekonomiskās darbības diversifikācijai 20% šim pasākumam piešķirto ES fondu tika izlietoti investīcijām lauku tūrismā un 11% - pamata pakalpojumu veidošanai.

Investīcijas šiem diviem pasākumiem ir devušas ieguldījumu pamata infrastruktūras uzlabošanai un ekonomisko darbību ilgtspējīgas attīstības atbalstam lauku rajonos.

Agrovīdēs pasākuma galvenais mērķis bija gūt pietiekami daudz pieredzes agrovīdēs programmas sagatavošanai un īstenošanai pēc pievienošanās, kas tika veikts jo īpaši Slovākijā un Čehijas Republikā.

3.2 Bulgārija un Rumānija

Kopējā Bulgārijai un Rumānijai piešķirtā summa 2004. gadā bija 226,7 miljoni EUR.

Apstiprināto projektu ziņā *Sapard* īstenošana 2004. gadā Bulgārijā noritēja ļoti sekmīgi. Līdz 2004. gada 31. decembrim *Sapard* aģentūra bija apstiprinājusi 1 909 projektus par piešķirto summu 285,4 miljoni EUR, tādējādi gandrīz dubultojuot apstiprināto projektu skaitu salīdzinājumā ar 2003. gadu. Šis skaitlis atbilst 100% *Sapard* piešķirtās naudas laika posmā no 2000. līdz 2004. gadam.

Runājot par investīcijām zemnieku saimniecībās, līgumi šim pasākumam tika noslēgti par visu piešķirto ES fondu summu. Projektu skaits, par kuriem līdz 2004. gada beigām bija noslēgti līgumi, salīdzinājumā ar 2003. gadu ir vairāk kā divkāršojies. Lauku nozare

aizvien vēl ieņem nozīmīgu vietu (44%) salīdzinoši ar citām valstīm, kam pamatā ir būtiska vajadzība pēc racionalizācijas un mehanizācijas.

Apstrādes un tirdzniecības pasākuma līgumi ir noslēgti par 96% no šim pasākumam piešķirtajiem ES fondiem posmam no 2000. līdz 2004. gadam. Investīcijas gaļas produktu nozarē ir 31%, piena un piena produktu nozarē – 14% un augļu un dārzeņu nozarē – 28%.

Noslēgto līgumu un projektu skaits ir audzis arī ekonomiskās darbības diversifikācijas nozarē. Nozīmīgākās darbības attiecās uz investīcijām lauku tūrismā (42%) un investīcijām kokmateriālos, galdniecībā un biodegvielās (33%).

Turklāt 2004. gadā darbs tika uzsākts pie lauku infrastruktūras un ciematu atjaunošanas. Līdz 2004. gada beigām noslēgto līgumu skaits šiem diviem pasākumiem attiecīgi sasniedza 84 % un 71% . 83% lauku infrastruktūrai piešķirto fondu izmantoja ceļu infrastruktūrai.

Rumānijā 2004. gada beigās *Sapard* aģentūra apstiprināja 1 096 projektus par summu 452,4 miljoni EUR ES fondu. Šis skaitlis atbilst 57% *Sapard* piešķirto līdzekļu no 2000. līdz 2004. gadam.

Lielākā ES *Sapard* piešķirtā summa Rumānijai attiecās uz lauku infrastruktūru, galveno Rumānijas pasākumu. 2004. gada beigās tika noslēgti līgumi par 122%, no kuriem 49% attiecās uz ceļiem, 35% - uz dzeramo ūdeni un 16% - uz kanalizāciju.

Lai nezaudētu fondus līdz 2005. gada beigām, ir svarīgi strauji palielināt noslēgto līgumu skaitu pārstrādes un tirdzniecības, investīciju zemnieku saimniecībās un diversifikācijas pasākumiem.

Pārstrādes un mārketinga pasākumam bija piešķirta otra lielākā ES ieguldījuma daļa. Līgumu slēgšanas līmenis šim pasākumam posmā no 2000. līdz 2004. gadam sasniedza 41%, pie kam gaļas nozare saņēma 51% un piena un piena produktu sektors – 21%.

Pasākumā par investīcijām zemnieku saimniecībās līgumi tika noslēgti tikai 15% līmenī, no kuriem 53% tika iztērēti laukaugu nozarē. Attiecībā uz diversifikācijas pasākumu līgumi tika noslēgti tikai par 11%, no kuriem 94% attiecās uz lauku tūrismu.

4. PROGRAMMAS ĪSTENOŠANA UN VADĪBA

4.1 Programmas īstenošanas vadība

2004. gada laikā notika 18 *Sapard* Uzraudzības komitejas sanāksmes, un sešas *Sapard* programmas tika grozītas. Līdztekus parastajai uzraudzībai komitejas strādāja pie izmaiņām programmās. Izmaiņu galvenie mērķi bija šādi: i) noteiktu akreditēto pasākumu aspektu pārskatīšana, ņemot vērā gūto pieredzi un/vai starpposmu izvērtēšanas rezultātus; ii) finanšu tabulu atjaunināšana un dažās valstīs nopelnīto procentu sadale un iii) programmu pielāgošana, lai sagatavotos akreditācijai. Astonās jaunajās dalībvalstīs tika veikts darbs pie finanšu tabulu galīgās pielāgošanas, kā arī pie programmu galīgās koriģēšanas (D pielikums).

Bulgārijā izmaiņas izpaudās kā lielāka uzmanība īstenošanas pasākumiem, kas i) sniedz ieguldījumu *acquis* pieņemšanā un ii) palielina zemnieku saimniecību efektivitāti, ņemot vērā priekšā stāvošo pievienošanos. Rumānijā Uzraudzības komitejas apsprieda jautājumus par līgumu slēgšanas līmeni, kā arī par priekšlikumiem programmas grozījumiem, atspoguļojot interešu konfliktu infrastruktūras projektos.

Turklāt visas desmit valstis iesniedza ikgadējos izpildes ziņojumus.

4.2 Starpposmu izvērtēšana

2004. gadā Komisija analizēja starpposmu izvērtēšanas ziņojumus. Tika ņemti vērā būtiskie secinājumi un ieteikumi Bulgārijas un Rumānijas programmu grozījumiem. Šo informāciju ņēma vērā arī pēcpievienšanās programmu vadīšanā astoņās jaunajās dalībvalstīs.

4.3 Lauku kredītlīnija

Lai palīdzētu uzlabot lauku kredītu sistēmu, 2003. gadā saskaņā ar PHARE *MVU* mehānismu tika izveidots īpašs projekts – Lauku kredītlīnija. Lauku kredītlīnijas īstenošana ar mērķi atvieglot finanšu pakalpojumu pieejamību zemniekiem un lauku uzņēmējiem ir bijusi lēnāka, nekā tika sākotnēji paredzēts. Komisija patlaban analizē tā cēloņus un apsver darbības virzienus, lai uzlabotu īstenošanu.

5. TIESISKĀS INICIATĪVAS

Šajā sadaļā ir kopsavilkums par 2004. gadā veiktajām juridiskajām iniciatīvām³.

Padomes regulā par *Sapard* un Komisijas regulā par tā īstenošanu ir veikti grozījumi tā, lai izlīdzinātu Bulgārijai un Rumānijai sniegto finanšu palīdzību ar pēciestāšanās atbalstu jaunajām dalībvalstīm. Tas *inter alia* ietver i) jauna pasākuma iekļaušanu ar tiesībām uz finansējumu, kas ļaus lauku kopienāmsagatavot un īstenot vietējās lauku attīstības stratēģijas; ii) atbalsta intensitātes piemērošanu līdzīgi kā jaunajās dalībvalstīs un iii) zināma elastīguma ieviešanu nacionālo shēmu izmantošanā, lai atvieglotu kredītu pieejamību.

Padomes regula tika vēlreiz grozīta, iekļaujot Horvātiju kā *Sapard* saņēmēju posmam no 2005. līdz 2006. gadam.

Komisija pieņēma jaunu regulu, kas paplašina ar *Sapard* valstīm, kas kļuvušas par dalībvalstīm, iepriekš noslēgtos finanšu nolīgumus (*MAFA* un *AFA*). Pārejas periodā šīm valstīm ir atļauts darboties saskaņā ar noteikumiem, kas atšķiras no parastajiem ES noteikumiem. Saskaņā ar šo regulu dažus nolīgumu noteikumus, tādus kā pārvaldības piešķiršanas procedūru, pārstāja piemērot.

Lai konsultētu jaunās dalībvalstis par programmu slēgšanu, Komisija sagatavoja pamatnostādnes par *Sapard* programmu noslēgšanu.

2004. gadā Komisija pieņēma finanšu nolīgumus, saskaņā ar kuriem Bulgārijai un Rumānijai tika piešķirti 225,2 miljoni EUR. Lai Bulgārijai un Rumānijai piešķirtu papildus 1,5 miljonus EUR, Komisija slēdza vēl vienu finanšu nolīgumu.

³ E pielikums.

6. DARBĪBAS, KAS SKAR PĀRVALDĪBAS PIEŠĶIRŠANU, REVĪZIJU UN PĀRBAUDES

6.1 Jaunākā informācija par uzdevumiem saistībā ar atbalsta pārvaldību un uzraudzību⁴

2004. gadā tika pieņemti vēl trīs Komisijas lēmumi par atbalsta pārvaldības piešķiršanu. Gada beigās pārvaldība tika piešķirta 100% no visiem asignējumiem Čehijas Republikai, Slovākijai un Slovēnijai.

Regulāras revīzijas vizītes tika veiktas Slovākijā (2004. gada martā), Polijā (2004. gada aprīlī), Rumānijā (2004. gada maijā) un Bulgārijā (2004. gada oktobrī), lai novērtētu pārvaldības un iekšējās kontroles sistēmas. Atbilstošos gadījumos tika sniegti ieteikumi.

6.2 Lēmums par rēķinu apmaksu

Ar 2004. gada 28. septembra Komisijas Lēmumu K(2004) 3603 septiņām *Sapard* valstīm (Čehijas Republikai, Igaunijai, Latvijai, Lietuvai, Slovākijai, Slovēnijai un Ungārijai) tika apmaksāti rēķini par 2003. gadu.

Bulgārijas, Polijas un Rumānijas rēķins netika apmaksāts, iekams netika saņemta un novērtēta papildus informācija.

6.3 Lēmums par atbilstības noskaidrošanu

Revīzija par atbilstību, kas sākās 2003. gada septembrī, turpinājās 2004. gadā. 2004. gadā tika veiktas sešas revīzijas. Akreditētajās aģentūras un par *Sapard* pasākumu pārvaldību un kontroli atbildīgajās vietējās institūcijās Čehijas Republikā, Polijā, Slovākijā, Rumānijā un Ungārijā veica vispārēju īstenoto procedūru verifikāciju. Vēl vienu revīziju par 2004. gadā deklarētajiem izdevumiem veica Bulgārijā.

Visu šo revīziju gaitā izlases kārtā tika pārbaudītas maksājumu lietas, un daži atbalsta galasaņēmēji tika pārbaudīti to atrašanās vietās.

Revidenti galveno uzmanību veltīja īpašajām *MAFA* prasībām, ko saistīja ar lielāku risku attiecībā uz i) labas finanšu vadības principiem un jo īpaši ekonomiskumu un rentabilitāti; ii) divkāršu finansēšanu vai finansēšanas pārklāšanos; iii) izdevumiem, kas nevar pretendēt uz Kopienas līdzfinansējumu saskaņā ar *Sapard*; iv) lauku attīstības programmās noteiktajiem atbilstības kritērijiem katram pasākumam; v) kontroles apjomu un kvalitāti; vi) „vadošo darbinieku” mainību; vii) valsts iepirkumu un viii) īpašām sūdzībām.

Par konstatētajiem trūkumiem tika iztaujātas attiecīgās iestādes. Iespējamo finanšu korektīvu piemērošanu veiktajiem izdevumiem izvērtēs rēķinu apmaksas procedūras beigās, kas ir saistīta ar patreizējo izmeklēšanu par *MAFA* noteikumu ievērošanu.

6.4 Veiktais darbs saistībā ar Revīzijas palātu

2004. gada 19. februārī Revīzijas palāta iesniedza Komisijai īpašo *Sapard* ziņojumu: „Vai *Sapard* pārvaldība ir bijusi laba”. Ziņojumā bija izteikta kritika par *Sapard* uzdevumu sasniegšanu. Tajā tika atzīmēta kavēšanās programmas īstenošanā sakarā ar nepilnībām Komisijas plānošanas darbībā. Ziņojumā arī bija secināts, ka savu līdzekļu trūkums, kredītu

⁴ Skatīt F pielikumu.

pieejamības problēmas potenciālajiem saņēmējiem, kā arī sarežģītās procedūras ievērojami samazināja fondu izmantojumu.

Tomēr Palāta arī secināja, ka Komisijas lēmums piemērot decentralizētu programmas īstenošanu bija pareizs, ņemot vērā lielo finansējamo projektu skaitu. Tā konstatēja, ka i) pirms fondus varēja sākt izmantot, bija radītas skaidras sistēmas ar pamata kontroles elementiem; ii) procedūras bija labi dokumentētas; iii) sistēmas praksē visumā darbojās, un iv) vairumā izskatīto lietu bija ievērotas pārbaudes procedūras. Tiesa atzina, ka *Sapard* ir devis pozitīvu ieguldījumu valstu sagatavošanā dalībai ES.

6.5 Informācija par pārkāpumiem

2004. gadā *OLAF* vērība tika vērsta uz 91 pārkāpumu: Polijā – 27, Slovēnijā – 23, Rumānijā – 18, Lietuvā – 15 un Ungārijā – 8. Jāatzīmē, ka gan kvantitatīvi, gan kvalitatīvi ziņojumos ir vērojama uzlabošanās. Tomēr Komisija turpina sūdzēties par ievērojamu kavēšanos un informācijas trūkumu no noteiktām valstīm un dažreiz arī par nekvalitatīviem ziņojumiem, kā rezultātā iet zudumā svarīga informācija.

Lielākā daļa pārkāpumu radās nepareizas iepirkuma noteikumu piemērošanas rezultātā infrastruktūras un kautuvju pasākumos, sakarā ar noteiktu izdevumu neatbilstību un nepietiekamu projektu ekoloģiskās ietekmes novērtējumu. Darbinieku trūkumu, nepietiekamu apmācību un rotācijas svarīgumu var uzskatīt par riska faktoriem.

7. TURPMĀKĀ ATTĪSTĪBA

7.1 Horvātija

Lai uzsāktu sagatavošanas darbu pirmspievienošanās atbalsta īstenošanai, 2004. gadā Komisija veica apstākļu noskaidrošanu Horvātijā. Tajā pašā laikā Horvātijas iestādes tika konsultētas par galvenajām darbībām, kas jāveic, lai agri uzsāktu pirmsiestāšanās atbalsta izmantošanu.

2004. gada novembrī Komisija organizēja ievada semināru, lai nodrošinātu Horvātijai informāciju par *Sapard* programmu un sistēmu, kas jāizveido valstī, pirms tā var saņemt ES fondus.

7.2 Pirmsiestāšanās atbalsta instruments (IPA)

Komisijas Paziņojumā par finanšu perspektīvām no 2007. gada līdz 2013. gadam tika ieteikta ārējā atbalsta reforma, tai skaitā pirmsiestāšanās periodā⁵. Komisija izvirzīja vienotu struktūru pirmsiestāšanās atbalstam – tā saukto pirmsiestāšanās atbalsta instrumentu (*IPA*).

Saskaņā ar turpmāko finanšu perspektīvu *Sapard* veida atbalstu turpinās sniegt atbilstīgi Lauku attīstības komponentei.

⁵ KOM(2004) 101.